

Povezanost spasenja, mučeništva i trpljenja prema sv. Ignaciju Antiohijskom

Ruben Ioan Ivan
Reformed Theology College
Babeş Bolyai University of Cluj-Napoca, Rumunjska
ben_ru_ben@yahoo.com

UDK:276; 234.3;272
Pregledni članak
Primljeno: 6, 2013.
Prihvaćeno: 9, 2013.

Sažetak

Ignacije Antiohijski prenio nam je velik dio svojih ideja o spasenju, mučeništvu i trpljenju poslanicama koje je napisao nedugo prije svog mučeništva. Autor nije baš jasno artikulirao odnos između spasenja i mučeništva, vjerojatno zbog toga što nije imao dovoljno vremena da to učini. Stoga, ako uzajamno povežemo neke od izraza koje upotrebljava kao što su "doseći Boga" i "sada sam usavršen" sa činom mučeništva, činilo bi se da je mučeništvo jedini način za kršćanina da dođe do Boga i da postane savršen. Ovaj rad dokazuje da Ignacije ne smatra mučeništvo sredstvom za postizanje spasenja, već ispravnim načinom kojim kršćanin treba živjeti zemaljski život kako bi bio s Bogom u vječnosti, zahvaljujući spasenju koje mu je dano po Kristu.

Ključne riječi: Ignacije, mučeništvo, spasenje, trpljenje, postignuće, djela, Krist, savršenstvo, uskrснуće, nagrada

Uvod

Moj cilj u ovom radu je s perspektive suvremenog promišljanja analizirati i komentirati Ignacijev koncept s obzirom na povezanost između spasenja, trpljenja i mučeništva. Zašto? Zbog toga što Ignacije upotrebljava niz zanimljivih izraza govoreći o mučeništvu - koje smatra, zajedno s trpljenjem, velikim blagoslovom. Nadalje, prema njegovu mišljenju, trpljenjem i mučeništvom kršćanin *dolazi do Boga* i postaje savršen učenik.

U radu nastojim analizirati neke od spomenutih izraza kako bismo mogli jasnije zapaziti koja je, prema mišljenju Ignacija, povezanost između spasenja, trpljenja i mučeništva.

Životopis

Ignacije Antiohijski, zvan i Teofor, bio je jedan od uglednih ljudi u povijesti rane Crkve. Prema pisanjima nekih crkvenih otaca, apostol Petar bio je prvi biskup Antiohije (Origen, 1996, 24), a Ignacije je bio treći, te je zadržao taj položaj od 70. do 107. godine (Fecioru, 1979, 147).

Smatra se da je Ignacije jedan od apostolskih otaca¹ budući da je živio za vrijeme prvih desetljeća postojanja Crkve i bio je u izravnom dodiru s apostolom Petrom i Ivanom (Ladrierre, 256). Ne zna se mnogo o njemu; međutim, određene pojedinosti o njegovu životu mogu se prikupiti iz njegovih poslanica i nekoliko referenca na njega u spisima drevnih pisaca.

Pri rođenju bio je nazvan Ignacije, no na krštenju je dobio ime Teofor (Theophorus)². Umro je kao mučenik tijekom progona kršćana koji je započeo rimski car Trajan. Povjesničari kažu da je car Trajan, kao čin zahvalnosti prema bogovima za veliku pobjedu protiv Dačana (105-106), pokrenuo masovni progon kršćana koji su odbili prinijeti žrtve bogovima. Usred toga velikog iskušenja mnogi su kršćani, uključujući i Ignacija, postali mučenici i umrli raskomadani od zvijeri u rimskim amfiteatrima ili razapeti, spaljeni na lomači, itd. (Bodogae, 1987, 139-140).

Trajan je htio imati barem jednu poznatu osobu za svoje svečanosti, koje su trebale trajati 123 dana, te je stoga Ignacije bio doveden čak iz Sirije u Rim kako bi bio mučen (Fecioru, 1979, 148-149).

O tome putovanju u Rim, Ignacije je zapisao: “Od Sirije sve do Rima borim se sa zvijerima, na kopnu i moru, noću i danju, vezan uz deset leoparda, tj. uz odred vojnika. Na primljeno dobročinstvo oni bivaju gori. No njihovim zlostavljanjem

- 1 Postoji razlika između *apostolskih otaca* i *crkvenih otaca*. Apostolski su oci oni vođe crkve koji su imali izravan dodir s apostolima. Mogli bismo reći da su oni drugi naraštaj kršćana. Crkveni oci su crkveni vođe koji su živjeli početkom drugog stoljeća i nisu imali izravan dodir s apostolima.
- 2 Theophorus se može prevesti ili kao “onaj kojega Bog nosi” – budući da je Ignacije dijete koje je Krist uzeo u svoje naručje (Matej 18,2-4), ili “Nositelj Boga, Bogonosac” označavajući da je samo Krist u njegovu srcu. Sljedeći je naraštaj to još više razvio rekavši da je poslije njegove smrti, Ignacijevo srce bilo rasječeno na nekoliko dijelova, a Kristovo je ime bilo ispisano zlatom na svakom od njih (*Scrierile pǎrinților apostolici*, 147).

postajem uvježbaniji, ali time nisam opravdan” (*Rimljanima*, V, 1).³

U Seleuciji je Ignacije, okružen vojnicima, bio ukrcan na brod koji je putovao do Cilicije ili Pamfilije. Odatle su pješice otputovali u Smirnu, prolazeći kroz Filadelfiju, ostavljajući iza sebe Efez, Trali i Magneziju. Tijekom zaustavljanja u Smirni, Ignacija je primio biskup Polikarp iz Smirne kao i drugi kršćani iz tog područja. Upravo je tamo napisao četiri od sedam svojih poslanica: poslanicu Efežanima, Magnežanima, Tralijanima i Rimljanima. Sljedeće je zaustavljanje bilo u Troadi gdje je napisao još tri poslanice: kršćanima u Filadelfiji, u Smirni te Polikarpu (Fecioru, 1979, 148).

Poslanica Rimljanima je najimpresivnija od svih Ignacijevih poslanica, i smatra se biserom kršćanske literature ranih stoljeća. Izdvaja se od ostalih zbog svoje svrhe. Dok je bio u Smirni, Ignacije je otkrio da crkva u Rimu želi uputiti apel vlastima kako bi se njegova osuda odbacila. Međutim, zbog činjenice da je Ignacije vjerovao kako sam Bog traži od njega da ide u Rim i zbog toga što je mučeništvo smatrao velikom čašću i iznimnom prilikom da stigne Bogu, napisao je Rimljanima da mu ne čine to veliko zlo, već ga puste da bude mučen zbog toga što želi stići Bogu što prije moguće. U toj istoj poslanici, Ignacije također objašnjava svoja stajališta o mučeništvu, što ću koristiti dalje u ovome radu.

Prije daljnjeg razmatranja ove teme, evo nekih od Ignacijevih najpoznatijih navoda, koji svim kršćanima služe kao jasan dokaz vjernosti i hrabrosti:

Strah me da mi vaša ljubav ne nanese štetu. Vama je lako učiniti ono što hoćete, no meni je teško stići Bogu ako me ne pustite s mirom (*Rimljanima* I, 2).

Više ne ću imati ovakve prilike da stignem Bogu, a ni vi, budete li šutjeli, ne ćete moći potpisati bolje djelo (*Rimljanima* II, 1).

Svim Crkvama pišem i svima poručujem da rado umirem za Boga, ako me vi ne spriječite. Preklinjem vas, ne iskazujte mi neprikladnu naklonost. Pustite da budem hrana zvijerima po kojima mogu stići Bogu. Božje sam žito, i zubi me zvijeri melju da postanem čisti kruh Kristov. Zvijeri radije dražite da mi postanu grob i da ništa ne ostave od mojega tijela kako nakon smrti nikome ne bih bio na teret. Tada ću uistinu biti učenik Isusa Krista kada svijet više ne bude vidio mojega tijela. (...) No, budem li trpio, bit ću oslobođenik Isusa Krista, i u njemu ću uskrsnuti slobodan (*Rimljanima* IV, 1-3).

O, da me obraduju za me pripremljene zvijeri i želim da me odmah nađu. Dražit ću ih da me brzo požderu (...). Pa ako odbijajući ne budu htjele, ja ću ih siliti. Oprostite mi, znam što mi je korisno. Sad počinjem biti učenikom. Neka me ništa ni vidljivo ni nevidljivo ne priječi da se domognem Isusa Krista. Sručili se na me oganj, križ i gomila zvijeri, lomljenje, rastezanje i čupanje

3 U prijevodu članka na hrvatski jezik koristili smo se prijevodom Ignacijevih pisama Branka Jožića, objavljenom u knjizi *Apostolski oci I*, u izdanju Verbuma (Split, 2010).

kostiju, trganje udova, mrvljenje čitava tijela i najgora đavolja mučenja samo da postignem Isusa Krista (*Rimljanima* V,2-3).

Tražim onoga koji je za nas umro; onoga hoću koji je za nas uskrsnuo. Došao je čas mojega rođenja. Oprostite mi, braćo, ne priječite mi da živim, nemojte željeti da umrem, meni koji želim biti Božji ne predajte svijetu niti me zavodite zemaljštinom. Dopustite mi da budem nasljedovatelj muke svojega Boga. Tko njega ima u sebi, neka shvati što želim pa neka ima sućuti prema meni znajući što me muči (*Rimljanima* VI,1-3).

Pa ako vas, kada dođem, budem [drukcije] molio, ne vjerujte mi, već radije vjerujte ovo što vam pišem. Jer živ vam pišem željan umrijeti (*Rimljanima* VII,2).

Ignacije je poznat i po uvođenju nekoliko novih izraza u kršćanski rječnik koji olakšavaju razumijevanje nekih kršćanskih koncepata. Primjerice, riječ *kršćanstvo* (*Magnežanima* X, 1. 3; *Rimljanima* III, 3) je riječ koju je prvi koristio Ignacije kako bi pokazao novu situaciju u svijetu koja je nastala učenjem Isusa Krista. Drugi izraz je *Katolička Crkva* (*Smirnjanima* VIII, 2) – podrazumijevajući ekumensku, sveopću Crkvu, što znači jedinstvo doktrine unutar istinske Crkve nasuprot heretičkim zajednicama (Fecioru, 1979, 151-152). Nadalje, povjesničar Mark A. Noll (2008, 49) vjeruje da je prvi kršćanski kredo koji imamo u pisanom obliku od naših Istočnih otaca također nasljeđe Ignacija Antiohijskog. Kredo nam je prenesen u pisanom obliku u devetom poglavlju Ignacijeve poslanice *Tralijanima*.

Stoga, začepite svoje uši kada vam netko govori bez Isusa Krista, iz roda Davidova, Marijina sina, koji je stvarno bio rođen, jeo i pio, stvarno bio progonjen pod Poncijem Pilatom, stvarno razapet i umro naočigled nebesnika, zemnika i podzemnika; koji je stvarno i uskrsnuo od mrtvih, jer ga je uskrsio njegov Otac, a slično kao njega i nas, koji u njega vjerujemo, uskrsit će Otac njegov u Kristu Isusu, bez koga nemamo pravog života (*Tralijanima* IX, 1-2).

Analiza i komentari

Stizanje Bogu kroz učeništvo

Ima nekoliko odlomaka u kojima Ignacije upotrebljava izraz *stići Bogu*.⁴ Primjerice, u poslanici *Tralijanima* (XII, 2) Ignacije, kao poticaj da Tralijani ostanu u slozi i zajedničkoj molitvi koristi svoje okove koje nosi zbog Isusa Krista moleći

4 Vidi Ignacijeva pisma *Magnežanima* XIV, 1 (prispjeti Bogu), *Tralijanima* XII, 2 (stignem Bogu), *Efežanima* V, 1 (združeni s Ocem) i njegovo pismo *Polikarpu* VII, 1 (postignem Boga).

da stigne Bogu. Što podrazumijeva taj izraz stići Bogu? Govori li o spasenju? Ako da, zašto mu je onda potrebna molitvena podrška? Ne zna li Ignacije da do Boga može stići svatko tko ima vjeru u Krista i da se to pitanje rješava osobno?

Ima nekoliko odgovora na to pitanje, no u nastavku ćemo prikazati samo dva od njih, pokušavajući istovremeno do kraja iznijeti ono koje je najprihvatljivije.

Spasenje po djelima

Prije svega, može se činiti kako je za Ignaciju mučeništvo put do spasenja; dakle, po njegovu shvaćanju spasenje se također može postići djelima.

Dobra djela, trpljenje i mučeništvo pomažu u postizanju spasenja

U poslanici *Polikarpu* (VI, 2) zapisao je: “Zalog neka vam budu vaša djela da mognete izvući zasluženu dobit.” Nakon toga je nastavio: “samo da mučeničkom smrću *postignem Boga* (*Polikarpu* VII, 1). U poslanici *Smirnjanima* (IX, 2) Ignacije ohrabruje vjernike u Smirni: “Uzvratio vam Bog kojemu ćete stići sve za njega podnoseći.” Iz ovih redaka možemo razabrati da je ono što kršćaninu daje snagu podnijeti trpljenje do kraja, upravo je nebeska nagrada; a trpljenje je sredstvo stizanja Bogu. Moglo bi se zaključiti da je riječ o spasenju po djelima.

Ignacije u poslanici *Polikarpu* (III, 1) piše: “Osobito nam valja sve podnositi radi Boga, kao što i on nas podnosi.” Još jedan njegov poznat navod je: “Pustite da budem hrana zvijerima po kojima mogu stići Bogu. Božje sam žito, i zubi me zvijeri melju da postanem čisti kruh Kristov.” Prema tim navodima saznajemo da Ignacije podrazumijeva da se čistoća stječe mučeništvom. Njegovu ideju o spasenju i mučeništvu ilustrira i sljedeći tekst: “ne priječite mi da živim, nemojte željeti da umrem” (*Rimljanima* VI, 2). Moramo shvatiti da je to igra riječima, koja se može odgonetnuti jedino u kontekstu. Ideja iza toga je traženje Rimljana da mu dopuste umrijeti kao mučenik, razlog zbog kojega kaže: “ne priječite mi da živim”. Kad kaže “nemojte željeti da umrem”, on ih zapravo moli da se ne protive njegovu mučeništvu, jer bi upravo to za njega bila smrt, ne fizička, već duhovna. Drugim riječima, ako ne umrem kao mučenik, gubim vječni život. Navedeni su citati među najvažnijima koji otkrivaju teologiju spasenja po djelima koju je Ignacije čini se vjerovao. Istovremeno, možemo zaključiti kako je Ignacije smatrao da mučenička smrt donosi sigurnost vječnoga života.

Nedovoljno dostojan spasenja

Ignacije navodi na nekoliko mjesta da još uvijek nije dostojan Boga, drugim riječima, ne može stići Boga, jer još uvijek nije mučenički umro. Primjerice, u poslanici *Tralijanima* (XII, 3) preispituje svoju dostojnost postizanja sudbine, a time i mogućnost dostizanja Boga, a u (V, 2) piše: “Jer mnogo nam toga nedostaje da ne bismo bili daleko od Boga”. U *Efežanima* (XII, 2) Ignacije govori o apostolu

Pavlu koji je pretrpio mučeništvo i time postao dostojan pohvale, zbog čega želi ići apostolovim stopama: "Vas je u kršćansko otajstvo uveo Pavao, koji je posvećen podnio mučeništvo i s pravom postigao blaženstvo. O, da se, kada prispijem Bogu, nađem sljedbenikom njega koji vas se u cijeloj jednoj poslanici spominje u Kristu Isusu."

Čini se da svi ovi argumenti kao i mnogi drugi, naznačuju činjenicu da se prema Ignacijevu stajalištu, dostojnost dostizanja Boga može postići mučeništvom. Dakle, spasenje postaje izglednijim ako osoba umre dostojnom smrću, kao što je smrt mučenika. Istovremeno, Ignacije je smatrao: "Ako nismo spremni za njega dragovoljno umrijeti njegovom smrću, ni njegov život nije u nama" (*Magnežanima* V, 2). Ako razvijemo ovu ideju do kraja, lako možemo upasti u zamku da pod svaku cijenu tražimo smrt u ime Isusa Krista, inače bismo mogli propustiti vječni život.

Povezujući ove tvrdnje s *Rimljanima* (I, 2), gdje tvrdi kako se nada nesmetao primiti svoju baštinu – nakon čega nastavlja: "Strah me da mi vaša ljubav ne nanese štetu. Vama je lako učiniti ono što hoćete, no meni je teško stići Bogu ako me ne pustite s mirom." - potaknuti smo vjerovati kako je Ignacije vjerovao da njegova nedostojnost proizlazi upravo iz činjenice da još uvijek nije mučen, te da je uznemiren misljuje da bi mu braća u Rimu mogla uskratiti tu priliku. Za njega je to gotovo isto kao da gubi priliku spasenja, zbog čega upravo traži od njih da se ne zauzimaju u njegovu dobrobit jer za njega to ne bi bila milost već veliko zlo. On čak ide dotle da kaže: "Pa ako vas, kada dođem, budem [drukčije] molio, ne vjerujte mi, već radije vjerujte ovo što vam pišem" (*Rimljanima* VII, 2).

Mučeništvo pod svaku cijenu

Prethodni navodi čine da mnogi ljudi vjeruju kako Ignacije nije jasno shvaćao razliku između mučeništva i samoubojstva. Čini se da mu je bilo važnije od svega pod svaku cijenu postići smrt koja mu je bila dosuđena, bez obzira na ono što će misliti u trenutku smrti. Nastavljajući svoju temu, Ignacije u *Rimljanima* (V, 2) tvrdi: "Dražiti ću ih da me brzo požderu, a ne da se dogodi kao kod nekih kojih su se uplašile i nisu ih ni taknule. Pa ako odbijajući ne budu htjele, ja ću ih siliti." Ovo su neki od odlomaka koji otežavaju naše razumijevanje Ignacijeva koncepta mučeništva. On govori o njemu kao da je od najveće važnosti umrijeti tijekom progona kršćana, kao da omalovažava sve ostale aspekte vezano uz istinsko mučeništvo, kao što će to Klement Aleksandrijski kasnije opisati (Clement, 1982, 245).

U ovome se slučaju pitamo koja je poanta u umiranju kao "mučenik" ako je racionalno netko spreman odustati od mučeništva. Pitanje je, može li se pojedinca smatrati autentičnim mučenikom ako na kraju završi mrtav budući da je njegova presuda neopoziva, a da nije tako već bi davno odustao od toga da umre kao mučenik? Drugim riječima, možemo li još uvijek nazvati mučenikom osobu koja se boji smrti, no kontekst ga je doveo oči u oči s njom i sada ju ne može izbjeći?

Neki bi rekli da ukoliko ste došli umrijeti za tako plemenitu stvar, bilo da se bojite smrti ili ne, ta je smrt još uvijek dobrotvorna zbog toga što po njoj dolazite Bogu, što je želja svakoga.

Do sada se može reći da je za Ignacija mučeništvo put spasenja, drugim riječima, spasenje se može postići djelima.

Slijedeće ćemo raspravljati o drugom stajalištu po ovome pitanju i pratiti njegove argumente, kako bismo na kraju mogli izvući zaključak o tome koja je Ignacijeva istinska ideja o mučeništvu i spasenju.

Spasenje po Kristu

Drugi odgovor koji možemo dati na pitanje postavljeno u početku, jest, da se prema Ignaciju *stiči Boga* u kontekstu mučeništva nikako ne odnosi na spasenje, već na način po kojemu kršćani mogu brže postići vječni život. U tom slučaju, Ignacijev stav u traženju od kršćana u Rimu da ne interveniraju u njegovu dobrobit čini se ispravnim, jer on radije želi umrijeti i biti s Bogom, negoli dopustiti da njegovo tijelo i duša budu mučeni u ovom grješnom svijetu. Uzmemo li to u obzir, tada ne možemo apsolutno tvrditi da je Ignacije vjerovao da se spasenje može postići po djelima, već jedino to da je mučeništvo prolaz iz ograničenog prostora u vječni i božanski, te da nam je taj put ponuđen po žrtvi Isusa Krista (v. Țon, 1999, 352).

Spasenje se postiže po Kristu

Preostaje nam jedino prikazati da se prema Ignacijevu mišljenju spasenje postiže po Kristu, te pojasniti značenje njegovih riječi koje izazivaju zbunjenost sve do danas. To će ujedno biti protuargumenti stajalištu koje drži da je Ignacije vjerovao da se spasenje postiže dobrim djelima.

Istina je da nas Ignacijeve poslanice ako ih čitamo površno mogu navesti da vjerujemo kako je smatrao da je mučeništvo put za postizanje savršenstva, u smislu spasenja. No nakon pomnijeg proučavanja uvidjet ćemo kako je Ignacije bio svjestan da možemo primiti život jedino po Kristovom trpljenju, a ne po ljudskom.

Postoje brojni odlomci⁵ koji potvrđuju da je Ignacije znao da se vječni život može postići jedino po Kristu, a neke od njih spomenut ćemo u onome što slijedi. Primjerice, u *Efežanima* (XX, 2) Ignacije tvrdi da čovjek može “zauvijek živjeti u Isusu Kristu”. Kako bi još više podupro Kristovu ulogu, on navodi u poslanici *Magnežanima* (VIII, 2): “Sveti su proroci živjeli prema Isusu Kristu”. Tomu je dodao da su zbog toga bili progonjeni, kao kršćani, “jer bijahu njegovom milošću nadahnuti”, kao što i kršćani danas također žive po njegovoj milosti, a ne

5 Vidi: *Efežanima* I, 1; II, 2; VII, 2; IX, 1; XVIII, 2; *Magnežanima* I, 2; XI, 1; *Tralijanima* Uvod; II, 1; IX, 2; *Filadelfjanima* V, 2; *Smirnjanima* II, 1; V, 3.

po Zakonu. Ove nam riječi pomažu vidjeti da je Ignacije vjerovao kako ni oni iz prošlosti, ni oni iz sadašnjosti ne mogu primiti spasenje po djelima Zakona, već po milosti koja nam je iskazana po Kristu. Stoga nam nije dopušteno donijeti pogrešne zaključke o Ignacijevoj teologiji.

Mučeništvo ne nudi spasenje, već samo poseban status

Ne namjeravamo zatajiti činjenicu da je za Ignacija umrijeti kao mučenik značilo više negoli umrijeti uobičajenom smrću. U nekoliko različitih odlomaka on ističe da *mučeništvom postaje savršen učenik*.⁶ Prema Ignacijevu mišljenju to savršenstvo je specifično obilježje mučeništva, i kao takvo, čak i kroz mučeništvo ne može osobi dati spasenje (Ton, 1999, 350), već ju samo usavršuje. Evo nekoliko odlomaka kojima se ovo može prikazati: Ignacije piše Efežanima (I, 2) da su pohitali vidjeti njega “koji se uzda uz vaše molitve u Rimu sa zvijerima boj biti i tako postati učenik”. Iz iste poslanice saznajemo kako mu njegovi okovi daju poseban autoritet te da ga, iako još uvijek nije dosegao savršenstvo, podrazumijevajući mučeništvo, put kojim ide čini povlaštenim: “Ne zapovijedam vam, kao da sam ja netko. Pa makar sam i okovan zbog imena [Kristova], ipak još nisam savršen u Isusu Kristu” (III, 1). U jednom odlomku čini se da Ignacije podrazumijeva kako će oni koji kreću putem mučeništva, biti inicirani u tajnama Svetoga pisma i Kraljevstva (Ton, 1999, 161). U pismu *Rimljanima* (IX, 2), gdje uspoređuje sebe s braćom koju je ostavio u crkvi u Siriji, ponizno naziva sebe nedostojnim ubrajati se među njih, već ističe da će ako Boga postigne dobiti milost da bude netko – podrazumijevajući da će Boga postići mučeništvom. U pismu *Smirnjanima* (III, 2), gdje piše o uplašenosti učenika kod Uskrsnuća, on kaže da se u tom trenutku njihov strah pretvorio u hrabrost, i “zbog toga prezreše smrt i postadoše pobjednici smrti”. Ovo je argument u prilog činjenici da je Ignacije vjerovao da osoba koja ima hrabrosti gledati smrti u oči (Macculloch, 2011, 168) kao što su to učinili učenici i on sam, postaje *posebna*. Dakle vidimo da prema Ignacijevu stajalištu, mučeništvo možda ne vodi k spasenju, no daje poseban status.

Umirem da bih bio s Bogom

Naše je pitanje još uvijek na mjestu: Što je Ignacije podrazumijevao kada je tražio da crkve mole za njega *da dosegne Boga*. Vjerujemo da je ovaj zahtjev, koji je uputio Tralijanima (XII, 2), Magnežanima (XIV, 1) i Smirnjanima (XI, 1) još uvijek povezan s neželjenom intervencijom rimske braće. Ignacija nije plašila pomisao da ukoliko ne umre kao mučenik, mogao bi izgubiti spasenje, već činjenica da ukoliko ne postane mučenik, on će morati nastaviti živjeti u ovom fizičkom svijetu, daleko od onog savršenog zajedništva s Bogom, kojega kršćanin dobiva jedino poslije smrti ili kod drugog Kristovog dolaska. Dakle, kada kaže da želi

6 Vidi: *Rimljanima* V, 3; *Tralijanima* V, 2; *Efežanima* I, 2; III, 1.

doseći Boga, ne podrazumijeva postizanje spasenja kroz mučeništvo, već zajedništvo s Bogom.

Ova ideja ima snažno uporište u pismu *Rimljanima* gdje Ignacije objašnjava zbog čega ne želi da se Crkva zalaže za njegovu dobrobit. On ističe da bez obzira na to kako okrutna će biti njegova smrt, ne strahuje zbog toga što mu je zajedništvo s Kristom daleko važnije: “Neka me ništa ni vidljivo ni nevidljivo ne priječi da se domognem Isusa Krista. Sručili se na me oganj, križ i gomila zvijeri, lomljenje, rastezanje i čupanje kostiju, trganje udova, mrvljenje čitava tijela i najgora đavolja mučenja samo da postignem Isusa Krista” (*Rimljanima* V, 3). U nastavku njegovo argumentiranje postaje sve gorljivije i jasnije. Njegove izjave jasno pokazuju da želi mučeništvo (Cairns, 2007, 68) zbog toga što sama smrt podrazumijeva napuštanje fizičkog područja i ulazak u duhovno. Ideja o ostajanju u materijalnom svijetu je užasna, i upravo zbog toga ga želi napustiti pod svaku cijenu kako bi bio s Bogom:

Ništa mi neće koristiti svjetske draži ni kraljevstva ovoga svijeta. Bolje mi je u Kristu Isusu umrijeti nego vladati ovom zemljom. Tražim onoga koji je za nas umro; onoga hoću koji je za nas uskrsnuo. Došao je čas mogega rođenja. Oprostite mi, braćo, ne priječite mi da živim, nemojte željeti da umrem, meni koji želim biti Božji ne predajte svijetu niti me zavodite zemaljštinom. Pustite me da gledam čisto svjetlo; tek kad tamo stignem, bit ću čovjek. Dopustite mi da budem nasljedovatelj muke svojega Boga. Tko njega ima u sebi, neka shvati što želim pa neka ima sućuti prema meni znajući što me muči (*Rimljanima* VI,1-3).

Za Ignacija je oksimoron govoriti o Kristu, a istovremeno voljeti fizički svijet i ovaj život: to je proturječje. Snažno je istaknuo: “Ne govorite o Isusu Kristu dok čeznete za svijetom” (*Rimljanima* VII, 1). Istovremeno je pokazao svoje gnušanje prema ovome svijetu i njegovim prolaznim užicima zapisavši: “Ne veseli me propadljiva hrana ni naslade ovoga svijeta. Hoću Božji kruh, tj. tijelo Isusa Krista” (*Rimljanima* VII, 3). Po njemu, pravi kršćanin mora biti spreman u svako doba dati svoj život za Krista, bez obzira na to kakvom okrutnom smrću će umrijeti, mora razumjeti da je ljepota vječnog zajedništva s Kristom neograničena, dakle nije vrijedno propustiti priliku za napuštanje tjelesnog života.

Ako shvatimo što je uistinu podrazumijevao pod ‘stići Bogu’, tada je mnogo lakše shvatiti zašto je uputio taj zahtjev crkvama. Istovremeno, moći ćemo shvatiti protuargumente pretpostavci da je Ignacije vjerovao kako se spasenje također može postići kroz mučeništvo.

Molite se da mogu podnijeti pritisak

Otkrili smo kako je Ignacije bio svjestan da se spasenje može primiti jedino po milosti a ne po djelima, no ako je tome tako, tada, da bismo mogli dati konačan odgovor na pitanje koje je bilo najavljeno na početku, moramo se najprije upitati:

Zbog čega je onda bilo nužno tražiti od crkava da podrže Ignacija u molitvi?

Prije svega, moramo sagledati njegov zahtjev upućen crkvama u kontekstu u kojemu je Ignacije bio. Ignacije je smatrao da može prije stići do Boga ukoliko bude mučen. Međutim, zbog činjenice da su braća u Rimu pokušavala to spriječiti, on se silno bojao da neće moći imati tu dostojnu smrt i da će biti prisiljen živjeti u materijalnom svijetu. To je razlog zbog kojega je tražio od njih da se mole da mučeništvo ne bude onemogućeno, a time i mogućnost *da što prije stigne Bogu*.

Ne vjerujemo da je Ignacije tražio da crkve mole da bude mučen kako bi postao dostojan spasenja, zbog toga što se već smatrao dostojnim po milosti koju je primio od Boga po Kristu. Postoje i navodi koji potvrđuju tu tvrdnju. Primjerice, u poslanici *Efežanima* (XXI, 2) Ignacije piše da je bio smatran dostojnim da bude određen na čast Bogu - dakle nije pitanje dostojnosti. Nadalje, iz njegovih riječi u poslanici *Tralijanima* (XII, 3) "I molite za mene potrebnoga vaše ljubavi u Božjem smilovanju da budem dostojan postići već blizu mi sudbinu, a ne da se nađem nedostojan," možemo razabrati kako se on ne smatra nedostojnim spasenja, već da shvaća kako je spasenje od Boga po Božjoj milosti. Posljedično, možemo zaključiti da se smatrao dostojnim susresti se s Bogom te da nije bilo stvarne potrebe da umre kao mučenik kako bi bio spašen.

Možemo pretpostaviti da je Ignacije tražio molitvu zbog toga što je znao da će biti stavljen pod daleko veći pritisak nego li je bio do tada. Vjerojatno je očekivao da će pritisak biti toliko velik da će se htjeti odreći Gospodina, što bi mu onemogućilo da ikada dođe do Boga. Vjerujemo da je upravo to bila pomisao koja ga je mučila više od bilo koje druge, zbog čega je upravo znao da bi se mogao suočiti s mogućim vanjskim i unutarnjim (iz njegova vlastitog uma) iskušenjima jedino uz molitvenu potporu braće.

Dakle, kada Ignacije moli braću da *se mole za njega da može stići Boga*, on ne traži zastupanje za njegovo spasenje, niti pak podrazumijeva određenu dostojnost koju bi dobio kroz mučeništvo, već govori o postojanosti vjere koja će mu omogućiti ulazak u Božje kraljevstvo.

Savršenstvo kroz mučeništvo

Ignacije koristi izraze poput *sada postajem učenikom* ili *sada sam usavršen*. Moramo se upitati što podrazumijeva tim tvrdnjama.

Sada sam usavršen

Da bismo razradili ovo pitanje vezano uz savršenstvo, nužno je vratiti se pitanju nedostojnosti u Ignacijevim očima o kojem smo djelomice raspravljali u prethodnom tekstu. Izraz *nisam dostojan* u kontekstu Ignacijevih djela može nas navesti da pretpostavimo kako on govori o nedostojnosti u odnosu na spasenje,

te da nedostojnost proizlazi iz činjenice da još uvijek nije bio mučen. No dokazali smo da se Ignacije nije smatrao nedostojnim spasenja, stoga je ovo pitanje vezano uz nešto drugo.

Vjerujemo da se ova nedostojnost prije i iznad svega odnosi na borbu koju je trebao izvojevati do kraja sa svojim tijelom i svojim iskušenjima, kao što je Pavao zapisao u 1 Korinćanima 9,27: “nego krotim svoje tijelo i zarobljavam da sam ne budem isključen pošto sam drugima propovijedao”, ili u Filipljanima 3,12: “Ne kao da sam već postigao ili dopro do savršenstva, nego - hitim ne bih li kako dohvatio jer sam i zahvaćen od Krista.” Potaknut tim recima Ignacije je zapisao: “Sve podnosim da bih trpio s njime koji me krijepi, on koji je postao pravi čovjek” (*Smirnjanima* IV, 2). Možemo, dakle, vidjeti da prema Ignaciju savršenstvo ide ruku pod ruku s dostojnošću. Kad ne bi bio u stanju nadvladati kušnju i time ući u proces usavršavanja do kraja, postao bi nedostojan, čineći sve svoje napore uzaludnima. No prođe li taj proces dobro do kraja, donijet će mu dostojnost stajanja licem u lice s Bogom.

Kako bismo do kraja razradili pitanje o Ignacijevoj koncepciji savršenstva moramo spojiti zajedno dvije vrste izraza koje on koristi.

Sada postajem savršen učenik

Ideja koju je Ignacije imao o savršenstvu usko je vezana uz njegovo razumijevanje profila istinskog učenika. Ignacije je vjerovao da bi osoba bila pravim učenicom treba biti u stanju oponašati Krista u svim aspektima života i smrti, kao što su učinili i Kristovi učenici (Ton, 1999, 351). Da bi netko postao savršenim učenicom morao je nužno umrijeti poput Krista i učenika.

I Krist i učenici morali su se suočiti s patnjom i mučeništvom, što znači da svatko tko umre kao mučenik, na taj način postaje savršenim učenicom. Kad Ignacije piše o postajanju savršenim kroz mučeništvo on uključuje ideju o savršenstvu u učeništvu, to jest, u oponašanju Krista. Primjerice, kad Ignacije upozorava Efežane o lažnim učiteljima on ih poučava da to nisu ljudi koje trebaju oponašati, već ih upućuje da se “trude biti nasljedovatelji Gospodinovi” (*Efežanima* X, 3).

Ignacijevu prebivanje u okovima bio je važan korak u učeništvu, no bilo je potrebno više od tih okova i razumijevanja Svetoga pisma da bi postao savršenim učenicom. On piše: “Ta ni ja, premda sam vezan i mogu shvaćati nebeske stvari, anđeosku hijerarhiju i čete vrhovništva, vidljivo i nevidljivo, zbog toga još nisam učenik. Jer mnogo nam toga nedostaje da ne bismo bili daleko od Boga” (*Tralijanima* V, 1). Kao što možemo vidjeti, Ignacije smatra sebe nedostojnim jer još uvijek nije uspio potpuno oponašati Krista (Bowersock, 1995, 77), još uvijek nije sasvim razapeo svoje tijelo, i još uvijek nije platio cijenu svoje vjere životom.

Drugi argument koji podupire spomenuto stajalište nalazi se u njegovoj poslanici *Tralijanima* kada ih upozorava na krivovjerje doketa. Neki nevjernici tvr-

dili su da je Krist trpio samo naizgled. Te ideje Ignacije je nastojao pobiti, stoga je ustvrdio: "Ako je on, kao što govore bezbožnici, tj. nevjernici umro prividno, i oni žive tek prividno: zašto sam u okovima, zašto želim sa zvijerima boj biti? Uzalud ću umrijeti; dakle o Gospodinu govorim laži" (*Tralijanima* X, 1). Na temelju ovog razumijevanja shvaćamo da, prema Ignacijevu mišljenju, jedino osoba koja može slijediti Krista potpuno u trpljenju i smrti, može biti savršen učenik. Ako je Krist trpio samo prividno, tada će Ignacijevu stvarno trpljenje onemogućiti mu nasljedovanje stopama Krista. Nije u pitanju da Krist nije trpio, već da je trpio samo prividno, što bi bilo nemoguće učiniti za bilo kojeg čovjeka, i kao rezultat postignuće savršenstva trpljenjem i smrću bilo bi jednako nemoguće.

U još jednom odlomku u poslanici *Smirnjanima* Ignacije govori o postajanju dostojnim. Taj odlomak se također može shvatiti u svjetlu savršenog učenja. Autor piše: "No Božja me volja udostojala ne po mojem znanju, već po svojoj milosti, koju želim primiti u punini, da po vašoj molitvi prispijem Bogu" (*Smirnjanima* XI, 1). Ignacije shvaća da sve prilike koje može imati u ovom ili budućem životu, duguju se jedino Božjoj volji. Također shvaća da po molitvama Crkve može izvojevati bitku do kraja (Ṭon, 1999, 351), oponašajući na taj način Krista u svim aspektima života kao i smrti, te da će kroz to doći do Boga.

Vraćajući se na širu sliku ove rasprave pogledat ćemo još jedan odlomak iz poslanice *Filadelfjanima*: "Braćo moja, silno vas ljubim i veoma radostan vas hrabrim; ne ja, već Isus Krist čijom milošću vezan više se bojim jer još nisam savršen. No vaša molitva Bogu usavršit će me da po milosrđu postignem određenu mi baštinu" (V, 1). U ovim riječima možemo jasno vidjeti spoj nekoliko ideja o kojima smo raspravljali. Ignacije u biti kaže da unatoč činjenici da još uvijek nije usavršen u učenstvu, može se boriti do kraja uz pomoć molitvene podrške crkve, biti mučen, i na taj način postati savršen sa gledišta vjernosti i učenja, samo kako bi u konačnici dobio spasenje koje mu je pripravljeno i istovremeno stići Bogu, kao što je želio.

Sada možemo reći da znamo zbog čega je Ignacije tražio da se crkve mole za njega te da razumijemo što je podrazumijevao pod *stići Bogu*. Sve ovo daje nam jasan uvid u Ignacijevu viđenje spoja između djela i vjere u Krista, što vodi do spasenja.

Nada uskrsnuća

Druga ideja koju je Ignacije dotakao u svojim poslanicama i koju ćemo ukratko raspraviti, ideja je o *uskrsnuću*.

Ignacije je željno iščekivao da bude mučen zbog toga što je bio svjestan da će biti s Bogom zauvijek, a nada uskrsnuća hrabrila ga je. On o tome raspravlja na nekoliko mjesta, a uskrsnuće prema njegovu shvaćanju pripada tom istom planu vječnog prebivanja s Bogom.

Prije svega, Ignacije prepoznaje da ne bi bilo nade uskrsnuća da nije bilo Krista. Krist daje svakom kršćaninu nadu i odvažnost jer je trpio, umro i uskrsnuo. Na početku poslanice *Tralijanima* on piše: “po smrti Isusa Krista, naše nade da ćemo u njemu uskrsnuti”. Dakle, smrt Isusa Krista daje kršćanima nadu iz dva razloga; kao prvo, on nije samo trpio i umro, već je i uskrsnuo, a njegovo nam uskrsnuće daje nadu da ćemo jednoga dana i mi biti s njim. Kao drugo, budući da je Krist uskrsnuo, i mi ćemo uskrsnuti, kao što je Pavao rekao Korinćanima:

No ako se propovijeda da je Krist od mrtvih uskrsnuo, kako neki među vama govore da nema uskrsnuća mrtvih? Ako nema uskrsnuća mrtvih, ni Krist nije uskrsnuo. Ako pak Krist nije uskrsnuo, uzalud je doista propovijedanje naše, uzalud i vjera vaša. Zatekli bismo se i kao lažni svjedoci Božji što posvjedočismo protiv Boga: da je uskrisio Krista, kojega nije uskrisio, ako doista mrtvi ne uskršavaju. Jer ako mrtvi ne uskršavaju, ni Krist nije uskrsnuo. A ako Krist nije uskrsnuo, uzaludna je vjera vaša, još ste u grijesima. Onda i oni koji usnuše u Kristu, propadoše (1 Korinćanima 15,12-18).

Očigledno, Ignacije je znao i dobro razumio te riječi. Upravo zbog toga ne suočava se sa smrću kao netko čija je vjera isprazna ili kao netko tko umire i zauvijek je izgubljen, već kao onaj koji ima nadu vječnog uskrsnuća.

Zadnji odlomak koji Ignacije dotiče na ovu temu nalazi se u poslanici *Polikarpu* (VII, 1). On ističe da će zahvaljujući molitvama Crkve mučeničkom smrću postići Boga, te da će pri uskrsnuću biti učenikom Crkve. Kao što je poznato teško je shvatiti Ignacijev pogled na svijet nakon uskrsnuća, no jasno je da je to vrijeme zajedničkog susreta, radosti, nade, i zbog takvog promišljanja, Ignaciju nije teško prihvatiti mučeništvo bez straha.

Zaključak

U zaključku, htjeli bismo ponovno spomenuti da je Ignacije bio jedan od istočnih apostolskih otaca koji je smatrao mučeništvo činom milosti od Boga. Zbog toga on govori oduševljeno u svojoj poslanici o temama trpljenja i mučeništva. Za njega mučeništvo nije bilo zastrašujuće već je uvećalo njegovu radost, zbog toga što vodi stizanju Bogu.

Ignacije predivno piše o tim temama u svojim poslanicama. Svoje okove on naziva *duhovnim biserima* (*Efežanima* XII, 2), ili pak ih smatra instrumentima kojima *pjeva hvale crkava* (*Magnežanima* I, 2). Kada govori o načinu na koji će biti mučen, on stvara slike koje su specifične za rimske arene, govoreći da će se *boriti s divljim zvijerima u Rimu* (*Efežanima* I, 2). To potvrđuje da mučeništvo za njega nije trenutak izazova straha (Macculloch, 2011, 68), već je, naprotiv, opisano kao gladijatorska borba, koja donosi pobjedu i slavu ratniku. Zvijeri koje spo-

minje mogu uistinu biti divlje zvijeri, rimske vlasti, ili zli duhovi koji će pokušati ukrasti njegovu nadu i vjeru u Krista.

Iako i Ignacijevim djelima ne nalazimo jasno artikuliranu teologiju, kao što je Pavlova, i ponekad se čini da je nedosljedan u svojim idejama, nakon pomnijeg i iscrpnijeg proučavanja, nalazimo na jasno iznesena teološka promišljanja. Ignacije priznaje da mučeništvo nije rješenje za njegovo spasenje, već pravi put za brzo napuštanje ove zemlje, koja je podložna grijehu, kako bi dobio Krista i nebo. On također priznaje da su i spasenje i uskrsnuće kršćana kod uskrsnuća pravednih jedino mogući zbog ljubavi i uskrsnuća Krista.

Još jedan razlog zbog kojega je Ignacije želio biti mučen je činjenica da svaki kršćanin treba biti oponašatelj Krista, u životu kao i u smrti, a kao rezultat tog oponašanja kršćanin postaje savršen učenik.

Literatura

- Bodogae, T. (1987). *Introducere in Istoria Bisericească (Ecclesiastical History)*, IBMBOR, București.
- Bowersock, G. W. (1995). *Martyrdom and Rome*, Cambridge University Press.
- Cairns, E. E. (2007). *Creștinismul de-a lungul secolelor (Christianity Through the Centuries)*, Cartea Creștină, Oradea.
- Clement of Alexandria (1982). Stromata IV, in *Scrieri – part. II.*, IBMBOR, Bucharest.
- Eusebiu of Caesarea (1987). *Istoria Bisericească (Ecclesiastical History)*, IBMBOR, Bucharest.
- Fecioru, D. (1979). *Introducere - Epistolele Sfântului Ignatius*, in *Scrierile părinților apostolici (The Apostolic Fathers)*, IBMBOR, București.
- Ignatius (1979). *The Letters of Ignatius*, in *Scrierile părinților apostolici (The Apostolic Fathers)*, IBMBOR, București.
- Ladrierre, A. *Biserica sau Adunarea*, vol. I, GBV.
- Macculloch, D. (2011). *Istoria Creștinismului – primii 3000 de ani (Christianity – The First Three Thousand Years)*, Polirom, Iași.
- Noll, M. A. (2008). *Momente cruciale în istoria bisericii (Turning Points)*, Logos, Cluj-Napoca.
- Origen (1996). *Homilies on Luke* in “*The Fathers of the Church*”, The Catholic University of America Press.
- Richardson, C. C. (1953). *Early Christian Fathers*, The Westminster Press, Philadelphia.

Țon, I. (1999). *Siferință, martiraj și răsplătire în cer (Suffering, Martyrdom, and Rewards in Heaven)*, Cartea Creștină, Oradea. <http://www.earlychristian-writings.com/srawley/index.html>, accessed in 15. 03. 2012.

Prevela s engleskog Ljubinka Jambrek

Ruben Ioan Ivan

The Connection Between Salvation, Martyrdom, and Suffering According to St. Ignatius of Antioch

Abstract

Ignatius of Antioch passed on to us a large part of his ideas about salvation, martyrdom, and suffering through the epistles which he wrote shortly before being martyred. The author did not articulate very clearly the relationship between salvation and martyrdom, probably because he had little time to do so. Thus, if we correlate some of the expressions he uses such as „to attain unto God” and „now I am perfected” with the act of martyrdom, it would seem that martyrdom is the only way for a Christian to attain unto God and to be perfected. This paper proves that Ignatius does not see martyrdom as a means to achieve salvation, but as the right way for a Christian to leave earthly life in order to be with God for eternity, thanks to the salvation given by Christ.